

В научной статье исследуется хроника деятельности педагогического общества «Школьная Матка Русинов Чехословацкой Республики», созданного в Ужгороде в 1926 году. Анализируются условия и цели основания организации, дискуссия об названии общества, приоритетные направления его деятельности.

Значительное внимание уделено деятелям, активистам, сотрудничеству с другими просветительскими и педагогическими организациями, статутным проблемам и др. Автор, используя исключительно неопубликованные архивные источники, делает вывод об эффективности работы общества и его творческом потенциале.

Ключевые слова: Закарпатье, «Школьная Матка Русинов», педагогическое общество, члены общества, статуты, направления работы.

The author of the article examines the scientific chronicle of the Pedagogical Society «School Ruthenians Mother Czechoslovak Republic», established in Uzhhorod in 1926. The conditions and purpose of the organization, discussion of the name of company, priorities of its activities have been analysed.

Considerable attention has been paid to participants, activists, cooperation with other educational and teaching institutions, charter issues and more. The author has made conclusions about the performance of the company and its creative potential, using only unpublished archiv sources.

Keywords: Zakarpattia, «School Mother Ruthenians» pedagogical society, members of the company, charters, areas of work.

УДК 378.013; 330.098; 306

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

Шукатка Оксана Василівна

м.Львів

Актуальність матеріалу, викладеного у статті, обумовлена потребою філософсько-методологічного обґрунтування сутності аксіологічного підходу до формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців у вищій школі. Проблема ціннісного ставлення до різних аспектів життєдіяльності людини, в тому числі й до здорового способу життя, була предметом наукових досліджень у різні історичні періоди. Актуальність формування культури здоров'язбереження у майбутніх фахівців економічного профілю підкреслюється тим, що їхня професійна діяльність здебільшого супроводжуватиметься малорухливим способом життя. Відтак у студентів-економістів ще під час навчання у ВНЗ мають бути сформовані ціннісні орієнтації до збереження власного здоров'я, що уможливиться шляхом реалізації аксіологічного підходу до формування культури здоров'язбереження.

Ключові слова: культура здоров'язбереження, аксіологія, аксіологічний підхід

На певному етапі розвитку особистості – в період професіогенезу – відбувається визначення особистісних цінностей та самоорганізаційних процесів у становленні фахівця. Одним із важливих аспектів світогляду людини – системи поглядів на життя, суспільство, своє місце в ньому – є усвідомлення ціннісного відношення до здоров'я та здорового способу життя. Відтак актуалізується філософсько-методологічне обґрунтування аксіологічного підходу до формування культури здоров'язбереження студентів під час навчання у вищій школі, зокрема, майбутніх економістів, у яких професійна діяльність здебільшого зумовлюється малорухливим способом життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми формування культури здоров'я майбутніх фахівців доводить, що науковці приділяють особливу увагу питанням формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання

(Д.Воронін [2]). Так, Н.Башавець обґрунтувала теоретико-методичні засади формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації студентів вищих економічних навчальних закладів [1]. У дослідженні О.Гладощук реалізовувалися педагогічні умови вдосконалення культури зміцнення здоров'я студентів в системі фізичного виховання у вищому навчальному закладі [3] та ін.

Однак у загальній проблемі дослідження здоров'язберігаючих процесів у підготовці майбутніх фахівців науковці не конкретизують сутність аксіологічного підходу до формування у студентів ціннісного відношення до культури здорового способу життя, культури здоров'язбереження майбутніх економістів, що визначено метою наших наукових пошуків.

Аксіологічний підхід (грец. aksios – коштовний) ґрунтується на філософському вченні (аксіології), що досліджує категорію «цінність», характеристики, структури та ієрархії ціннісного світу, способи його пізнання та визначає його онтологічний статус, а також природу і специфіку ціннісних суджень; про моральні, етичні, культурні цінності як смислоутворювальні основи людського буття, що визначають напрями і мотивованість життя, діяльності, вчинків людини.

Термін «аксіологія» був уведений у наукове користування в 1902 році французьким філософом П. Лапі замість терміну «гомологія» (з грец. – ціна) як однієї із складових в системі філософських дисциплін. Хоча ще з античного періоду в історії філософського освоєння ціннісної проблематики зустрічаються посилання на неї (здебільшого «контекстного характеру»), однак, ані категорія цінності, ні ціннісний світ, ні ціннісні судження ще не стають предметом спеціалізованої філософської рефлексії. Лише з другої половини XIX ст. ця проблематика стає одним із філософських пріоритетів європейської культури.

Традиційно виток аксіологічного вчення пов'язують з іменем Р. Лотце, котрий увів до аналізу логічних і математичних істин поняття «значущості» як специфічної характеристики мис-

лительного змісту, а в естетичних і етичних контекстах використовував в аналогічному сенсі поняття «цінності». Як і більшість післякантивських філософів передкласичного періоду (1860-80-ті рр.), до яких відносяться А. Рітчль, Ф. Брентано та ін., він вважав «головним органом» ціннісного світосприйняття певне «одкровення», що визначало відчуття цінностей і взаємовідносини між ними, яке не менш достовірне для пізнання ціннісного світу, ніж наукове дослідження – для пізнання речей.

У класичний період (1890-1920 рр.) ціннісна проблематика швидко стала мало не переважаючою в європейській думці (М. Шедер, Г. Мюнстерберг, А. Мейнонг, Н. Гартман та ін.). Використовуючи певні сучасні класифікації, класичну аксіологію правомірно розглядати як єдність аксіології «формальної», що вивчає загальні закони, які полягають у ціннісних відношеннях, і аксіології «матеріальної», що вивчає структуру та ієрархію наявних, «емпіричних» цінностей. До них доцільно було б додати й аксіологічну «онтологію» – питання про суб'єктивність (об'єктивність) цінностей, дослідження їх співвідношення з існуванням, а також «гносеологію» – питання про співвідношення цінностей і пізнання. Ці чотири аспекти і складають фундаментальну теорію цінностей.

Посткласичний період (з 1930-х рр.) сучасного етапу аксіології визначається окремими напрямками розвитку класичних моделей фундаментальної аксіології та популяризацією цієї науки у вигляді розвитку «прикладних» аксіологічних досліджень [6, с. 62-66].

Виведення аксіології за межі суто філософської дисципліни супроводжувалося запровадженням аксіологічних ідей у суспільствознавчі науки. Так, у соціологічних теоріях Т. Парсонса цінності вважаються вищими принципами, що забезпечують згоду (консенсус) у суспільстві. На думку польського філософа і соціолога Ф.-В. Знанецького, природні явища існують самобутньо, реально та об'єктивно, а входячи до сфери людського досвіду, набувають життєвого значення для людей, стають їхніми цінностями, які разом із речами утворюють реальний світ. Наприклад, російсько-американський соціолог П. Сорокін останні роки свого життя присвятив вивченню і пропаганді ідей поширення альтруїстичної любові, за допомогою якої можна, на його думку, подолати кризу у суспільстві [7, с.336].

Аксіологічні підходи повертають філософське і соціогуманитарне пізнання до аналізу феноменів особистості та індивідуальності, «людського в людині», смислам і виправданню людського буття, його ідеалам та імперативам. Специфіка філософських підходів до розуміння поняття «цінність» має різновекторне спрямування, що зумовлює тлумачення сутності цінності як поняття, зміст якого:

- полягає у здатності задовольняти потреби та інтереси особистості;
- відображається в особливій значущості речей, явищ, процесів, ідей для життєдіяльності суб'єкта, його потреб та інтересів;
- є формою прояву різноманітних відносин людини;
- є особливою індивідуальною реальністю, що має певну позитивну значущість для суб'єкта, котрий її переживає.

Цінності, які сповідує людина, формують ціннісні орієнтації особистості, що є складовими вищих рівнів спрямованості особистості; диспозиціями, котрі регулюють загальну зорієнтованість діяльності людини на значущі соціальні об'єкти і явища, цінності різних соціальних спільнот. Ціннісні орієнтації стосуються основних сфер самореалізації людини, якими є праця, суспільна активність, освіта, спілкування тощо; соціально-моральних характеристик особистості (почуття, обов'язки, сумління тощо), а також певного відношення до здорового способу життя.

Зміни в ціннісній структурі свідомості передбачають зміни світогляду. Отже, система ціннісних орієнтацій виступає рівнем саморегуляції і реалізується у поведінці особистості.

Сучасні дослідники окреслюють стратегії практичного формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців, залучаючи освіт-

ню систему вищої школи до розвитку ціннісно-сміислової сфери особистості на педагогічних засадах, а також досліджуючи аксіологічну психологію особистості. Проблема формування системи цінностей молоді була в центрі уваги багатьох науковців і педагогів, котрі проводили наукове обґрунтування і структурування цінностей людини взагалі [5].

Таким чином, ціннісні орієнтації особи визначаються як складний соціально-психологічний феномен, що характеризує спрямування і зміст активності особистості, визначає загальний підхід людини до світу, до себе, надає сенсу особистісним позиціям, поведінці, вчинкам. Сукупність зазначених орієнтацій характеризує репрезентованість соціально цінних уявлень у свідомості людини і пов'язана з ідеалами та життєвими цілями особистості, що конкретизується у світлі нашого дослідження з ідеалами здорового способу життя і формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців.

Заслугує на увагу аналіз принципів класифікації цінностей, проведений А. Лазаруком [4, с.175], що дозволяє згрупувати їх у відповідності до таких критеріїв на категорії:

- вищі або нижчі (за рівнем розвитку);
- матеріальні чи морально-духовні (за об'єктом привласнення);
- егоїстичні та альтруїстичні (за метою вживання);
- конкретні й абстрактні (за рівнем узагальнення);
- ситуативні чи стійкі (за способом вияву);
- термінальні та інструментальні (за роллю в діяльності людини);
- пізнавальні і предметно-перетворювальні: творчі, естетичні, наукові, релігійні (за змістом діяльності);
- особистісні або індивідуальні, групові, колективні, суспільні, національні, загальнолюдські (за належністю);
- позитивні-негативні, первинні-вторинні, реальні-потенційні, безпосередні-опосередковані, абсолютні-відносні (за протилежним значенням);
- умовні, ідеальні, інтелектуальні, неперехідні, вічні, глобальні, що об'єднуються у змішану групу.

Завдання викладача вищої школи полягає в тому, щоб організувати таку форму мисленнєвої діяльності майбутніх фахівців, яка включає в себе усвідомлення й особистісне ставлення до реальних життєвих ситуацій і відображається у формуванні власного бачення себе в соціумі, професії, усвідомленні системи цінностей і поведінкових реакцій.

Ціннісні орієнтації на індивідуальному рівні є соціально-психологічним феноменом особистості, що знаходить відображення в наданні переваги певним смислам і моделям поведінки людини, що проявляється в її спрямованості, установках, переконаннях. Таким чином, ціннісна орієнтація є ядром мотиваційно-ціннісної сфери особистості, що характеризується єдністю процесів саморегуляції й усвідомленого саморозвитку в процесі набуття смислів-цілей, смислів-інтересів, смислів-мотивів, смислів-відношень.

Зрозуміло, що культивування багатьох загальнолюдських цінностей здійснюється в процесі соціалізації особистості, в тому числі й професійної соціалізації. Тому аксіологічний підхід у підготовці майбутніх фахівців передбачає розуміння і визнання студентами цих чеснот особистісно зачущими. На думку С. Хрипко, апіорі – питання цінностей ніколи не залишало ні площину наукового дискурсу, ні сферу людської цікавості, отже належить до вічно актуальних проблем» [8, с.330].

Тому в наукових педагогічних дослідженнях акцентується увага на обґрунтуванні двох систем цінностей: тих, на які має орієнтуватися освіта сьогодні й у перспективі, а також тих, що мають створюватися, формуватися в самому освітньому процесі. У вищих навчальних закладах обидві системи цінностей реалізуються саме в процесі професіогенезу майбутнього фахівця. Оскільки майбутня трудова діяльність у часовому вимірі охоплює щонай-

менше третину життєвого часу дорослої людини, то ефективне виконання професійних функцій на належному рівні життєдіяльності потребують фізично здорового фахівця, що актуалізує формування в нього ціннісного ставлення до власного здоров'я.

Відношення людини до свого здоров'я зазвичай визначалося здатністю до збереження життя, до виконання свого біологічного і соціального призначення. Тому виникає потреба сформувати у людини ціннісне відношення до власного здоров'я, зробити її зацікавленою та активною в процесі здоров'язбереження.

Вирішення цієї проблеми на державному рівні потребує врахування юридично-правових, соціально-економічних, освітніх, сімейних, культурологічних, медичних екологічних, особистісних та інших факторів. Серед визначених факторів у реалізації аксіологічного підходу до формування культури здоров'язбереження важливу роль відіграють освітні, культурологічні та особистісні.

Освітні фактори забезпечують формування життєвого пріоритету здоров'я, виховання мотивації на здоровий спосіб життя і навчання методам, засобам і способам досягнення здоров'я, вміння вести просвітницько-пропагандистську роботу в напрямку збереження здоров'я і здорового способу життя. Культурологічні фактори пов'язані з формуванням культури здоров'я, популяризацією питань здорового способу життя. Особистісні фактори орієнтують кожну конкретну людину на формування, збереження й укріплення здоров'я та встановлюють відповідальність особистості за своє здоров'я.

Сучасна людина знає про здоров'я достатньо багато. Однак, щоб накопичені знання набували ціннісного змісту для майбутнього фахівця, необхідно враховувати й уникати цілої низки негативних обставин, які перешкоджають їх реальному втіленню.

Однією з таких обставин є відсутність послідовної і неперервної системи навчання здоров'ю. На різних етапах вікового розвитку людина отримує інформацію про здоров'я (в сім'ї, в школі, в лікарні, із засобів масової інформації тощо). Однак ця інформація фрагментарна. Тому постає виняткової важливості проблема: розробити систему безперервної валеологічної освіти, яка озброїть людину методологією здоров'я, засобами і методами його формування на основі сформованого ціннісного ставлення до нього і культури здоров'язбереження.

Водночас, формування у людини знань про здоров'я ще не гарантує, що вона буде вести здоровий спосіб життя. Народжуючись здоровим, самого здоров'я людина не відчуває до тих пір, поки не виникнуть певні ознаки його порушення. Звернувшись

за медичною допомогою, щоб покращити своє здоров'я, людина схиляється до переконання про його залежність від медицини. Тим більше, що такий підхід звільняє саму людину від необхідності «працювати над собою», жити в постійному режимі обмежень і навантажень. Культурна ж людина не повинна допускати хвороби, особливо хронічної, оскільки в більшості випадків вони являються наслідком певного неправильного способу життя протягом досить тривалого часу (малорухливість, ожиріння, алкоголізм тощо).

Санітарно-просвітницька робота, що проводиться через засоби масової інформації, орієнтує населення здебільшого на лікування а не на попередження хвороби. До того ж протягом багатьох років у нашій країні не існує пріоритету здоров'я, адже соціальний захист держава гарантує перш за все хворим. Складається парадоксальна ситуація, хто менше піклувався про своє здоров'я, той отримує від держави певну допомогу.

Узагальнення попередньої тези доводить, що в країні відсутня мода на здоров'я, оскільки в засобах масової інформації тиражуються шкідливі звички і мало уваги приділяється формуванню гармонійної, фізично і духовно розвинутої людини. Відсутність культури здоров'язбереження робить людину заручником непродуктивного проведення вільного часу. Тому основне значення у формуванні прагнення до здорового і раціонального способу життя, невід'ємною рисою якого є активна діяльність, спрямована на збереження і покращення здоров'я та формування культури здоров'язбереження, повинна мати система освіти.

Отже, філософсько-методологічний аналіз аксіологічного підходу до формування культури здоров'язбереження доводить, що проблема ціннісного ставлення до різних аспектів життєдіяльності людини, в тому числі і до здорового способу життя, була предметом наукових досліджень у різні історичні періоди. Актуальність формування культури здоров'язбереження у майбутніх фахівців економічного профілю підкреслюється тим, що їхня професійна діяльність здебільшого супроводжуватиметься малорухливим способом життя. Відтак у студентів-економістів ще під час навчання у ВНЗ мають бути сформовані ціннісні орієнтації до збереження власного здоров'я, що уможливується шляхом реалізації аксіологічного підходу до формування культури здоров'язбереження.

Перспективи подальших наукових досліджень ми вбачаємо у розробці і перевірці ефективності методик для формування культури здоров'язбереження студентів економічного профілю.

Література та джерела

1. Башавець Н.А. Теоретико-методичні засади формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації студентів вищих економічних навчальних закладів: дис. ... доктора пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Башавець Наталія Андріївна. – Одеса: Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2012. – 555 с.
2. Воронін Д.Є. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Воронін Дмитро Євгенович. – Херсон: Херсонський держ. ун-т., 2006. – 225 с.
3. Гладощук О.Г. Педагогічні умови вдосконалення культури зміцнення здоров'я студентів в системі фізичного виховання у вищому навчальному закладі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я)» / Олександр Григорович Гладощук. – Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2008. – 20 с.
4. Лазарук А. Цінності людини у науковому обґрунтуванні / А.Лазарук // Психологія і суспільство. – 2002. – № 3-4. – С.170-186
5. Мельничук І.М. Формування ціннісних орієнтацій студентів в умовах інтерактивної взаємодії / І.М.Мельничук, Л.З.Рибуха, С.Ю.Мельничук // Мандрівець. Спільний проект Національного університету «Києво-Могилянська академія» і видавництва «Мандрівець». – 2008. – № 4 (74), спецвипуск. – С. 55-59
6. Новая философская энциклопедия. В 4-х томах / науч.-ред. совет: В.С.Степин и др. – М.: «Мысль», 2010. – Т. 1 (А – Д). – 741 с.
7. Соціологія: навч. посіб. / за ред. С.О.Макеєва. – [4-те вид., перероб. і доп.]. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2008. – 566 с. – («Вища освіта XXI століття»).
8. Хрипко С.А. Акме – аксіологічні акценти освітньо-філософського простору / С.А.Хрипко // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова. Сер. № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи: зб. наук. пр. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. – Вип. 11. – С.330-336

Актуальність матеріала, изложеного в статье, обусловлена потребностью философско-методологического обоснования сущности аксиологического подхода к формированию культуры здоровьесохранения будущих специалистов в высшей школе. Проблема ценностного отношения к разным аспектам жизнедеятельности человека, в том числе и к здоровому образу жизни, была предметом научных исследований в разные исторические периоды. Актуальность формирования культуры здоровьесохранения у будущих специалистов экономического профиля подчеркивается тем, что их профессиональная деятельность по большей части

будет сопровождаться малоподвижным образом жизни. Следовательно, у студентов-экономистов еще во время учебы в вузе должны быть сформированы ценностные ориентации к сохранению собственного здоровья путем реализации аксиологического подхода к формированию культуры здоровьесохранения.

Ключевые слова: культура здоровьесохранения, аксиология, аксиологический подход

Actuality of material, stated in the article, is conditioned by the necessity of philosophical-methodological ground of essence of approach of axiology to forming of future specialists at higher school healthcare culture. The problem of the valued attitude to the different aspects of vital functions of human, including to the healthy way of life, was the subject of scientific researches in different historical periods. Actuality of future economists' healthcare culture at higher school of is underlined by that their professional activity will be accompanied mostly by the not mobile way of life. So, valued orientations students-economists' healthcare culture must be formed during study in higher educational establishments.

Keywords: culture of healthcare, axiology, axiological approach.